

Tammikuun orkidea
Angraecum sesquipedale

Thouars (1822)

Alkuperä

Angraecum sesquipedale on kotoisin Madagaskarin itärannikolta. Siellä se kasvaa alle 100 metrin korkeudessa yleensä metsänreunan puissa tai maahan kaatuneiden puiden rungoilla melko valoisalla paikalla, jossa ilma on jatkuvassa liikkeessä. Ilmasto on lämmin ja runsassateinen, joten lajilla ei ole lepokautta.

Lajin löysi ranskalainen kasvitieteilijä vuonna 1798, mutta se kuvattiin vasta 1822. **Charles Darwin** teki kasvin kuuluisaksi, koska hänen mielestään sen pölyttäminen onnistuisi vain huomattavan pitkän imukärsän omaavalta hyönteiseltä, joka ylettyisi kasvin pitkän mesikannuksen pohjalle. Aikalaisten käsitysten mukaan sellaista hyönteistä ei voinut olla olemassa, mutta Darwinin kuoleman jälkeen pölytykseen pystyvä kiitäjä löydettiin ja sille annettiin nimeksi *Xanthopan morgani praedicta*. Suomeksi *Angraecum sesquipedale* tunnetaan nimellä tähtikämmekkä, mutta sitä kutsutaan myös Darwinin orkideaksi, jouluorkideaksi, Betlehemin tähdeksi, tähtiorkideaksi, komeettaorkideaksi ja *Angraecumin* kuninkaaksi.

Kuvaus

Angraecum sesquipedale on kasvutavaltaan monopodiaalinen eli se kasvaa koko ajan ylöspäin, kotiseudullaan jopa metrin pituiseksi. 20–40 cm:n pituiset lehdet ovat tumman vihreät, harmaapintaiset, kapeat, jäykät ja vähän alaspäin kaarevat. Tiukasti kasvualustaansa kiinnittyvät juuret ovat tumman harmaat, paksut ja kovat. Juuria ei ole kovin runsaasti.

Laji kukkii jo melko nuorena. Kukinnot kasvavat edellisenä kasvukautena kasvaneiden lehtien hangoista. Niissä on yleensä yhdestä neljään vahamaista 16–20 cm:n kokoista tähtimäistä kukkaa, jotka ovat suurempia ja näyttävämpiä kuin saman suvun muilla lajeilla. Kukat ovat avautuessaan vihertäviä, mutta muuttuvat vähitellen valkoisiksi ja vanhetessaan ensin keltaisiksi ja sitten ruskeiksi. Kukinta kestää muutaman viikon. Tuoksu on iltaisin ja öisin melko voimakas. Kukan takaa kasvava vihreä kannus on 25–35 cm pitkä ja sisältää mettä.

Kasvatus

Ensimmäisen tähtikämmekkäni hankin useita vuosia sitten, mutta kasvikaapin pohjalla sen kasvupiste mädäntyi veden jäätyä seisomaan siihen. Kasviini kasvoi sivuhaara korvaamaan latvan kasvupisteen tuhoutumisen, mutta se ei ole kukkinut vielä. Pari vuotta sitten hankin toisen yksilön. Olen pitänyt molempia kaikkina vuodenaikoina viherhuoneessa. Viimeksi hankitussa kasvissa on kuusi lehtiparia, ja pisin lehti on noin 30-senttinen. Se kukki marraskuussa vuonna 2009.

Koska lajilla ei ole lepoaikaa, en anna kasviini kuivua kokonaan, vaan pidän ne kesällä melko tasakosteina. Talvella kastelen vähän niukemmin ja annan niiden kuivahtaa kastelujen välillä. Kesällä kasviini ovat olleet viherhuoneeni puolivarjoisessa osassa ja talvella noin metrin suurpainenatriumlampun alapuolella.

Viherhuone on lähes kokonaan lasia ja kesällä se pidetään sälekaihtimilla puolivarjoisena. Ilman kosteus on kesällä 20–70 %, syksyllä 60–80 % ja talvella vähän vähemmän. Ilmalämpöpumppu hoitaa myös tuuletuksen. Kesällä se puhalttaa viileää ilmaa ja talvella lämmintä.

Kesällä lämpötila voi aurinkoisena päivänä nousta yli 30:een asteeseen, mutta yöllä se laskee 15–18:aan asteeseen. Syksyllä lämmintä on 12–22 astetta ja kesäkuun 12–18 astetta. Lannoitusta voi kasvukaudella antaa kuten muillekin orkideoille, mutta niukka lannoitus ei ole oman kasviini kohdalla ollut kukinnan este. Kasvatuksessa kukinta-aika on yleensä joulun-tammikuussa. *Angraecum sesquipedale* on saatu kukkimaan myös ikkunala-

takasvatuksessa, mutta silloin kastelusta on syytä pitää tarkempaa huolta kuin viherhuoneen olosuhteissa.

Monessa kasvatusoppaassa lajille suositellaan lämpimän tai lauhkean ilmaston lämpötilaa eli yölämpötilaksi vähintään 15 astetta Yö- ja päivälämpötilan eron olisi hyvä olla 5–6 astetta.

Omien kasviini kasvualustana on pelkkää karkeata kaarna. Jos haluaa pidentää kastelujen väliä, voi karkeamman kaarnan joukkoon laittaa kosteutta pidättävää materiaalia kuten perliittiä, sammalta tai pienempää kaarnamursketta. Kasvualustan vaihtoa on paras lykätä mahdollisimman pitkään ja varoa silloin juurten vahingoittumista, sillä muuten kasvu voi pahasti häiriintyä.

Teksti ja kuva Sirkka Talvimo

LÄHTEET

- Flora's orchids, Timber Press 2005.
- Orkideaopas, Suomen Orkideayhdistys 2004.
- Esko Puupponen: Suuri orkideakirja, Atena Kustannus 2001.
- www.orchidspecies.com (20.11.2009).